

Rákóczi út

Szörnyű... szörnyű... Ez a szó buggyan ki a szájon, és nyomban meg is alvad rajta, mint a vér. Hiszen sohase volt nyájas vagy kecsegtető. Békeidőn is elszorult kissé a szívünk, mikor végimentünk rajta, ilyenkor, az éjféli vásár idején. Mert mindent elegyít magában, ami másé, sok-sok nemzetközi színpettyet, foltokat és hibákat, melyeket külföldről hoztak be. Nincs stílusa. Aztán az lett a stílusává, hogy nincs stílusa.

Amerikai sietség reklámozza itt magát, mely csigalépéssel halad. Gyorstalpalók, gyorsfoldozók, gyorsvendéglők versengenek, és mellettük egy enyveshát-üzlet, mely hasonlóképp gyors. Szinte minden öt méter után más. Melegből hidegbe megyünk át, borzongva, váratlanul. Vannak olyan részei, melyek a nápolyi zugutcákra emlékeztetnek, azokra, melyekben macskapecsenyét sütnek. Egy mozi a berlini külvárost hozza eszünkbe, egy háza a batignolles-i emeletes nyomorfészket, egy kávéháza a bécsi szellemtelenséget, egy kis eldugott csapszéke pedig – a szurdék – a orosz regényeket. Mindene mást juttat eszünkbe. Ő maga szinte nincs is. Jelképes út ez. Aki megérkezik a pályaudvarra, annak előbb végig kell haladnia rajta, hogy a városba jusson. Temető a város. De akkor ez az út a kálvária, a szenvedés stációival. Előre elmondja, hogy az érkező nem sok jót várhat. Vígnek, szépnek és kellemesnek se kell lennie. Nem is tetteteti magát. Hiszen csak temetőbe vezet.

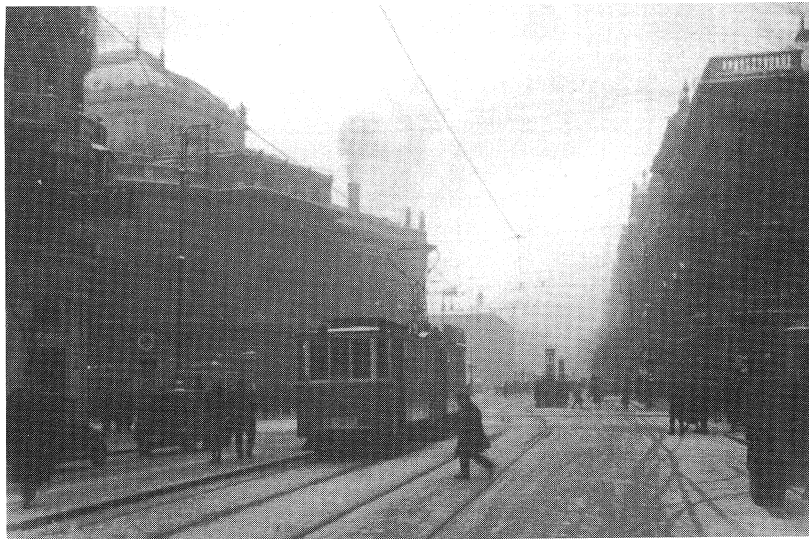
Sokszor gondolkodom azon, mit szólna az az ember, ki valahogy elaludt volna, mondjuk két évvel ezelőtt, és mindmáig aludna. Ezt az embert ma éjjel felkelteném. Egy árva szót se mondanék. Vinném magammal, hoznám ide. Hallaná, hogy kopog a cipőm, melyet már nem véd a neszfogó gumisarok. Elhaladnánk a sötét kávéházak mellett. De ez se tűnne fel neki. Itt azonban felocsúdna. Mert az élet azóta már egészen megváltoztatta ütemét. Mi nem tudjuk, hol vagyunk, ő azonban látná. Budapestnek ma éjjel olyan jellege van, mintha csak átmeneti célra épült volna, aerolit-kövekből, gipszből, fából, nyaralónak, vendégfogadónak, vagy nagy terasznak. Ebben

az átkozott utcában ténferegnek az emberek. Nem állnak és nem ülnek. Valami közönyös helyzetet foglalnak el. Botorkálnak a homályos köveken, négyen-ötven kis csoportokat alkotnak, csöndes várakozók, akik a záróra után még nem tudnak hazamenni a pokoli hőségben. Bizonyára annyi erejük sincs, hogy hazamenjenek. Azért vesztegelnek itt, lógó karokkal. Nem beszélnek. Arra is lusták. Csak néha-néha nevetnek, nem a szívükből, de a torkukból. Egy közismert pesti elmebeteg lyukas keménykalapjával mindenkinek köszönget, és bandzsít mind a két szemével. Ez okozza a kénkőszagú vidámságot.

Nézik a földet. Valamit keresnek talán, amit elvesztettek, nem sietve, nem hittel keresik, azt hiszem, meg se akarják igazán találni. Ez is csak afféle ürügy. Mindenre ürügyük van. Még az életükre is. Rálépnek a villamossínre, néma és élettelen óriáskígyó, talán sohase megy rajta többé kocsí, olyan az út, mint a pályatest vasúti szerencsétlenségek után, de jólesik a biztonság, hogy most legalább nem ütheti el őket semmi. Egy bosnyák katona ballag, aki németül beszél, egy német katona ballag, aki németül beszél, és egy török, egy bolgár katona ballag, aki németül beszél. Mindenféle idegen arcok. A keresztes háborúk idején is ennyi idegen járhatott nálunk.

Távol a gázcsőből láng bugyborékol, nyitott lepkeláng, egy kofa gyümölcsös szekerére világít, melyet ponyva takar le. A kofa, aki nem idegen, nyers sárgabarackot ropogtat, nyugodtan és élvezetesen. Aztán egy deres hajú nő leül az utcapadra, hajadonfőtt, egy koldusasszony, aki nem éppen a nyári éjszakára való tekintettel nagyon hiányosan van öltözve. Első pillanatra látni, hogy nincs birtoka vagy nyaralója. Nem is tudja a társas élet etikettjét, melyet pedig illik tudni. Lerúgja vásott cügos cipőjét. Nem nehéz lerúgni. Bütykös lába szemérmetlenül és önérzetesen légfürdőt vesz a langyosodó éjszakában. Akinek nem tetszik menjen el mellőle. Határozottan nem szép ez a város. Az Akadémia azonban még mindig korhol bennünket, hogy sötétben látunk, és nem ismerjük a hamisítatlan, idilli magyar életet. Kisfaludy Károly bájos, biedermeier vígjátékait ajánlja a figyelmünkbe. A versben írt pályamunkák pedig előnyben részesülnek.

Van-e életöröm? Hogyne, az is van. Itt kísért a pesti életöröm, ezen az aszfalton, betegen, magas sarkú cipőben, sárga hajjal, vastag, poros parókákban, melyek alatt gyöngyöznek a homlokok. Nyáron meleg a paróka. Ők azonban, kik az élet legszerencsétlenebb ripacs színésznői, ezúttal is tartoznak viselni. Nem tudom, mi a céljuk. Ha az a céljuk, hogy megijesszenek bennünket, akkor elérik. Még hangosabbak és cifrábbak. Valószínűen már idáig finomodott az ízlés. Annnyira kifestik magukat, mint a bohócok. Szinte álarcot viselnek. Az álarc mögül reád néz két szem, egy ember két

Ködös nap a Rákóczi úton
1932 január
BTM Kiscelli Múzeum Fényképgyűjtemény

„Nincs stílusa. Aztán az lett a stílusává, hogy nincs stílusa.”

szegény-szegény szeme. E reménytelen éjszakában azonban akadnak megalázott, összetiport, szenvedő szívek, kik nem ijednek meg tőlük, és felfedezik bennük a testvért.

Úgy érzem, hogy ez az utolsó éjszaka. Utána nem jön, nem jöhet több. Vajon hiszi-e ez a város, hogy valaha még reggel lesz? Nemigen mutatja. Mozdulatlanul áll a bezárt állóvendéglők tükörablakai előtt, akaratlan tunyasággal, és nincs erő, mely onnan elmozdítsa. Akár bottal is lehetne piszkálni az orrát. Akkor se ébredne fel. Őneki úgyis mindegy. A hindu köldökszemlélő nem alszik ilyen mélyen a napsütésben, a datolyafa alatt. Rinocéroszbőre érzéketlen. Csak a semmi ilyen erős. Megtanult lemondani, de nagyon alaposan tanult meg lemondani. Attól tartok, hogy sohase tud mást, mint lemondani. Ha majd kötéllel hajtjuk a vidámságra és rendelettel, paranccsal az életre, akkor is ilyen marad ez a gonosz csökönyös. Mert ez könnyebb. Sz szenvedni és lefeküdni a földre könnyebb.

(*A Hét*, 1916. július 16. – F, 301–303. old.)